

Research paper

3 (1), 1-23, Spring, 2024

Themes and Grammatical Cohesion, based on Textual Metafunction, in “the Account Discrepancy” Short Story

Shahram Naghshbandi¹ | **Motahareh Izadi Khalegh²**

¹ Assistant Professor of Linguistics, Linguistics Department, Semnan University, Semnan, Iran.
(Corresponding Author) E-mail: naghshbandi@semnan.ac.ir

² MA. in Linguistics, Linguistics Department, Semnan University, Semnan, Iran.
E-mail: m.izadi1614@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research article

Article history:

Received: 9 Mar. 2024

Accepted: 9 May. 2024

Keywords:

Systemic Functional Grammar,
textual metafunction,
theme,
cohesion,
Jalal Al-e Ahmad

The present study examines the types of themes and their distribution, as well as the types of grammatical cohesion elements in the story “the Account Discrepancy” written by Jalal Al-Ahmad, within the framework of the textual metafunction of Halliday's Systemic Functional Grammar theory. Since in this theory, the clause is the main unit of meaning study, all the clauses of the story were examined and the types of themes and grammatical cohesion devices in them were identified and classified. The results of the study show that the frequency of using simple and complex themes in the corpus under study is almost equal, which indicates the author's skill in using a variety of simple and complex themes. The examination of 1127 simple and complex clauses in the research corpus shows that, in general, the divisions in Halliday's Systemic Functional Grammar regarding the themes are applicable to Persian and narrative texts. The study of grammatical cohesion in the story shows that 81% of the anaphoric references are personal pronouns and 19% are impersonal pronouns. Also, 52% of the anaphoric references of personal pronouns are bound pronouns and 29% are free pronouns. More than half of the deletions are subject deletions due to the sign of the identifier. According to the statistics of the present study, the elliptical subject theme is the most frequent theme in statement clauses, which is quite consistent with the pro-dropping nature of the Persian language.

Cite this article: Naghshbandi, Sh., Izadi Khalegh, M. (2024). “Themes and Grammatical Cohesion, based on Textual Metafunction, in “the Account Discrepancy” Short Story”. *Journal of Linguistic Studies: Theory and Practice*, 3 (1), 1-23.

© The Author(s).

Publisher: University of Kurdistan.

DOI: [10.22034/jls.2024.140909.1084](https://doi.org/10.22034/jls.2024.140909.1084)

1. Introduction

This research investigates the types and distribution of as well as the types of grammatical cohesive devices employed in the Persian short story “the Account Discrepancy” by Jalal Al-e Ahmad, a canonical 20th century Persian literary figure. The analysis is conducted within the framework of the textual metafunction in Halliday's Systemic Functional Linguistics (SFL) theory.

Halliday's systemic functional grammar is a holistic theory in that linguistic categories are defined by their relationships and context, rather than inherent properties. This integrated grammar provides a comprehensive framework for describing languages in their contexts of use.

Building on the European functionalist tradition, the Prague school concepts, and Firth's system-structure theory, systemic functional grammar proposes that human experience is linguistically realized through three metafunctions:

1. Experiential (subject matter)
2. Interpersonal (interactants)
3. Textual (mode of expression)

The textual metafunction plays a crucial role by enabling the other two metafunctions through organizing the flow of information and creating texture. It encompasses various systems like theme, information structure, cohesion devices (conjunction, substitution, ellipsis, reference) that facilitate processing and understanding of experiential and interpersonal meanings.

In essence, the textual metafunction weaves together the experiential and interpersonal meanings conveyed through language by providing organizational patterns and cohesive links, allowing meanings to be effectively communicated and interpreted within a given context.

In SFL, i.e. Halliday & Matthiessen (2014), the clause is regarded as the primary unit for meaning analysis. As such, all clauses in the story were examined, with their themes and cohesive devices identified and classified according to the SFL model. The main research questions explored are:

1. What are the types of themes (simple, multiple) and their distribution patterns in the narrative?
2. How frequently do multiple themes occur and to what extent do they incorporate textual themes?
3. What is the frequency and distribution of various grammatical cohesive devices (reference, ellipses, substitution) in creating cohesive links across the text?

By investigating these questions, the study aims to evaluate the applicability and explanatory power of the textual metafunction in analyzing the information flow and cohesive patterning in Persian fictional narratives from an SFL perspective.

2. A brief note of previous works

The literature review covers relevant prior research applying Halliday's SFL model, and specifically the textual metafunction concepts, to data from the Persian language and narrative genres:

Nabavi (1994) used SFL to analyze poetry, terming it a "cohesive grammar", and concluded that poetic elements involve not just interpersonal but also textual and ideational metafunctions. Khanjan

(2001) questioned whether the given-new criterion Halliday proposed for unmarked-marked identification has universal validity across languages, arguing that in pro-drop Persian, frequency cannot determine markedness. Zoghdaar Moghadam (2002) analyzed discourse markers like "pas" (so), "vali" (but) in modern Persian within the textual metafunction as textual Themes. Emami (2006) evaluated translated narratives of *The Little Prince* using SFL's metafunctional analysis, examining Theme choices and cohesive devices across multiple translations. Dastjerdi (2011) described speech patterns of Persian first-graders using the textual metafunction, finding ellipsis of subject pronouns was the dominant unmarked theme choice at 55%. Haj Eidi and Razavian (2019) analyzed lexical and grammatical cohesion in a Persian short story based on Halliday and Hasan's cohesion model, finding grammatical cohesion, especially reference, was dominant over lexical cohesion. While insightful, these studies were limited in scope, motivating a more comprehensive investigation of thematic and cohesive patterning in a complete Persian fictional narrative from an SFL perspective.

3. Research methodology

The data for this study is the complete Persian short story "the Account Discrepancy". The story contains 1127 analyzed clauses comprising 834 simple clauses and 293 multiple clauses. The theoretical framework employed is the textual metafunction within Halliday's Systemic Functional Linguistics model, as outlined in the seminal text "Halliday's Introduction to Functional Grammar" (Halliday & Matthiessen, 2014) and related works. Following the principles of the SFL model, each clause in the story was manually analyzed at multiple strata:

- a. Thematic analysis: Identifying the theme (point of departure) which can be simple (single constituent) or multiple (including textual and interpersonal components).
- b. Cohesive analysis: Marking all instances of grammatical cohesive devices - reference (personal/demonstrative), ellipsis (subject, object), and substitution.

The findings were quantified and patterns in the distribution of theme types and cohesive devices were examined in relation to the research questions and existing SFL literature.

4. Discussions and results

Theme Analysis:

The theme analysis revealed an almost equal distribution of simple themes (53%) and multiple themes (47%) across the 1127 cases, suggesting skilled use of both thematic patterns by the author:

- a. simple themes: 639 instances (53%),
- b. multiple themes: 588 instances (47%).

Notably, 93% of the multiple Themes (548 cases) contained a textual theme component like conjunctions and conjunctive adjuncts to create cohesive links. For example:

/va baz ?ahmad-ali xan mand ba ?afkar-e macfuf-aj/ 'and again Ahmad-Ali Khan remained with his disturbed thoughts'

Here /va/ 'or' is the textual theme linking the clause to previous context.

In terms of markedness, the data aligns with the pro-drop nature of Persian. 31% of simple themes and 43% of multiple themes were unmarked subject themes where the subject constituent is ellipsed but recoverable from verb agreement: /(?u) gijaf-af gereft-e bud/ '(he) looked upset'

Cohesion Analysis:

In examining grammatical cohesive devices, the study found:

1. Reference

- 81% of anaphoric references were realized by personal pronouns.
- 19% were realized by demonstrative or relative pronouns.
- Of the personal references, 52% were clitic pronouns like /-af/ while 29% were free personal pronouns like /?u/ 'he/she'

2. Ellipsis

- 61% of all ellipsis cases were Subject ellipsis, recoverable from verbal agreement, again reflecting pro-drop: /?u ?amad-e bud/ '(he) had come'
- 20% involved ellipsis of Subject/Object in one clause, recoverable from parallel Subject/Object in a coordinated or subordinated clause.
- Only 2% involved verbal ellipsis where the verb was omitted as recoverable from a parallel clause.

3. Substitution

- 93% of substitution instances were nominal substitution using pronouns like 'in' to refer to an entire preceding clause or stretch of discourse.

The quantitative results indicate that in this Persian fictional narrative, grammatical cohesive devices, especially anaphoric personal reference, and subject ellipsis tied to pro-drop verbal agreement patterns, play a pivotal role in creating cohesive links across the text. The limited use of substitution as a cohesive device is also noteworthy.

5. Conclusion

This study's findings validate the applicability of the textual metafunction and cohesion components of Halliday's Systemic Functional Linguistics model to analyzing a complete Persian fictional narrative. Several key conclusions can be drawn:

1. The higher usage of simple clauses and themes serves to enhance the fluency and simplicity of the narrative through short, engaging sentences. It improves coherence and continuity by creating a sense of connection between sentences using simple clause structures. Simple clause constructions allow the reader to better focus on and interpret the story content. The particular ratio of simple to compound clauses/themes appears to be a deliberate stylistic choice by the author to achieve specific intended narrative effects.
2. The categorizations proposed for theme types (simple, multiple with textual/interpersonal components) can be productively applied to Persian data, with near equal distribution of simple and multiple theme choices demonstrating the author's skilled thematic management.

3. The strong tendency for unmarked subject themes, especially involving ellipsis, aligns with the pro-drop nature of Persian and its use of verbal agreement to recover subjects.

4. Grammatical cohesive devices, particularly anaphoric personal reference and subject ellipsis are the core mechanisms for establishing cohesive links across this fictional narrative, with relatively infrequent use of substitution.

5. SFL's textual metafunction concepts offer explanatory power in accounting for the information flow and cohesive patterning in fictional narratives in a pro-drop language like Persian.

Overall, this study showcases the cross-linguistic validity and applicability of Halliday's SFL model in capturing thematic and cohesive patterns in literary texts across diverse languages and narrative genres. It paves the way for further cross-linguistic investigations of textuality and discourse patterning using the robust theoretical tools of SFL..

سال سوم، شماره اول، شماره پیاپی پنجم، بهار ۱۴۰۳، ص ۱-۲۳

انواع آغازگر و انسجام دستوری بر مبنای فرانقش متنی در داستان «اختلاف حساب»

شهرام نقشبندی^۱، مطهره ایزدی خالق^۲

۱. (نویسنده مسؤول) استادیار گروه زبان شناسی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران. naghshbandi@semnan.ac.ir

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد زبان‌شناسی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران m.izadi1614@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش حاضر به بررسی انواع آغازگر و توزیع آنها و همچنین بررسی انواع عناصر انسجام دستوری در داستان اختلاف حساب، نوشته جلال آل‌احمد، در قالب فرانقش متنی نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هیلیدی می‌پردازد. از آنجایی که در این نظریه، بند اصلی‌ترین واحد مطالعه معناست، تمامی بندهای داستان بررسی و انواع آغازگر و ابزارهای انسجام دستوری در آنها بر اساس دستور نقش‌گرا به روش توصیفی-تحلیلی مشخص و طبقه‌بندی شد. نتایج پژوهش نشان داد که میزان به کارگیری آغازگر ساده و مرکب در پیکره مورد بررسی تقریباً برابر است و حاکی از مهارت نویسنده در کاربرد متنوع آغازگرهای ساده و مرکب است. بررسی ۱۱۲۷ بند ساده و مرکب در پیکره پژوهش نشان داد که به‌طور کلی تقسیمات مطرح درخصوص آغازگر در دستور نقش‌گرای نظام‌مند هیلیدی، بر زبان فارسی و متون داستانی قابل انطباق است. بررسی انسجام دستوری در داستان نشان داد که ۸۱ درصد از ارجاع‌های به ماقبل را ضمائر شخصی و ۱۹ درصد آن را ضمائر غیرشخصی تشکیل می‌دهند. همچنین، ۵۲ درصد از ارجاع‌های ماقبل ضمائر شخصی را ضمائر متصل و ۲۹ درصد آن‌ها را ضمائر منفصل تشکیل می‌دهند. بیش از نیمی از حذف‌ها، حذف نهاد به قرینه شناسه است. با توجه به آمار پژوهش حاضر، آغازگر فاعلی محذوف پر رخدادترین آغازگر در بندهای خبری است که با ضمیرانداز بودن زبان فارسی کاملاً سازگار است.

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ وصول:

۱۹ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۳

واژه‌های کلیدی:

دستور نقش‌گرای نظام‌مند،

فرانقش متنی،

آغازگر،

انسجام،

جلال آل‌احمد

استاد: نقشبندی، شهرام؛ ایزدی خالق، مطهره (۱۴۰۳). «انواع آغازگر و انسجام دستوری بر مبنای فرانقش متنی در داستان «اختلاف حساب»».

پژوهش‌های زبان‌شناسی: نظریه و کاربرد، ۳(۱)، ۱-۲۳.

ناشر: دانشگاه کردستان

حق مؤلف: نویسندگان

DOI: 10.22034/jls.2024.140909.1084

۱. مقدمه

از دیدگاه دستور نقش‌گرای نظام‌مند^۱ مهم‌ترین نقش زبان ایجاد ارتباط و انتقال معناست. این رویکرد، معنابنیاد و جامعه‌بنیاد است. یعنی زبان به ما در انتقال معنا در جامعه کمک می‌کند. بدیهی است که تحلیل‌ها و سازوکارهایی که در این نظریه مطرح می‌شوند، در جهت تبیین چرایی و چگونگی انتقال معنا هستند. نظریه نقش‌گرای نظام‌مند، که چارچوب و اصول بنیادین آن در کتاب *مقدمه‌ای بر دستور نقش‌گرای هلیدی*^۲ (هلیدی^۳ و متیسن^۴، ۲۰۱۴) و ویراست‌های پیشین این اثر معرفی و تشریح شده، نمونه‌اعلای نگرش نقش‌گرا به زبان است. این دستور از آن جهت نظام‌مند نامیده شده که سازمان‌بندی زبان بر اساس روابط جانشینی^۵ را بنیادی‌ترین اصل سازمان‌بندی زبان می‌داند. بدین ترتیب واژگان-دستور^۶ را منبع واژگان و دستور، و ساختار را تجلی سازمان‌بندی بر اساس روابط جانشینی می‌داند. دستور نقش‌گرای نظام‌مند خود بر اساس نظریه فرانش^۷ (هلیدی، ۱۹۷۳ و ۱۹۸۵) بنا نهاده شده است. فرانش‌ها که مؤلفه‌های اصلی این نظریه زبانیند نقش‌های بسیار تعمیم‌یافته زبان محسوب می‌شوند. هر نوع تحلیل در چارچوب دستور نقش‌گرای نظام‌مند فرانشی محسوب می‌شود، یعنی با در نظر گرفتن فرانش‌ها، گزینش‌های انجام شده در هر ساختار بررسی می‌شود.

بند^۸ واحد اصلی و پایه در مطالعه معنا در دستور نقش‌گرای نظام‌مند است. هلیدی برای درک معنا در این سطح سه لایه معنایی یا فرانش معرفی کرده است این سه لایه عبارتند از: فرانش تجربی^۹، فرانش بینافردی^{۱۰} و فرانش متنی^{۱۱}. نکته قابل توجه این است که این سه لایه‌های معنایی به طور همزمان عمل می‌کنند و معنای کامل هر بند از برآیند تحلیل هر سه فرانش حاصل می‌شود. هر یک از این فرانش‌ها خود دارای عناصر درونی است که برای درک و تعبیر معنا حائز اهمیت است. روابط درونی بین این عناصر نیز در تحلیل معنایی ساختار

^۱Systemic Functional Grammar (SFG)

^۲Halliday's Introduction to Functional Grammar

^۳M. Halliday

^۴C. Matthiessen

^۵paradigmatic organization

^۶lexicogrammar

^۷metafunction

^۸clause

^۹experimental

^{۱۰}interpersonal

^{۱۱}textual

بند مورد توجه خاص است. هر یک از عناصر درون یک فرانش نقش خاصی را ایفا می‌کند تا به کمک نقش سایر عناصر معنای بند را به عنوان یک کل از منظر فرانش مربوط به خود به دست دهد. بنابراین در این دستور، ما با فهرست قابل ملاحظه‌ای از انتخاب‌ها روبرو هستیم، و گویشور با گزینش از میان این شقوق، معنای مورد نظر خود را طرح‌ریزی می‌کند. به بیان دیگر، در این رویکرد نظام پیچیده‌ای از انتخاب‌ها و شقوق (روابط همنشینی و جاننشینی) در سطوح مختلف وجود دارد و ما به عنوان گویشور در هر لحظه از میان گزینه‌های موجود یکی را انتخاب می‌کنیم و جریان کلام را پیش می‌بریم.

در فرانش متنی هریک از عناصر موجود در بند جزیی از یکی از دو نقش آغازگر^۱ و یا پایان‌بخش^۲ است. به‌طور کلی آغازگر آن‌گونه که مورد نظر هلیدی و متیسن (۲۰۱۴: ۸۹) است، نقطه عزیمت پیام است. یعنی گوینده یا نویسنده چه بخشی از بند را برای شروع گفتار خود انتخاب می‌کند. آغازگر خود دارای انواعی است مانند ساده، مرکب^۳، بی‌نشان، و نشان‌دار که هر یک از این انواع نیز خود در بندهای گوناگون دارای تنوعات قابل ملاحظه‌ای است. در این مقاله انواع انتخاب آغازگر در پیکره‌ای منتخب از زبان فارسی بررسی می‌شود.

پژوهش حاضر، کوششی است برای توصیف و بررسی انواع آغازگر و عوامل انسجام دستوری^۴ در داستان/تخلّاف حساب نوشته جلال آل‌احمد، در قالب نظریه نقش‌گرایی نظام‌مند هلیدی و متیسن (۲۰۱۴). در این مقاله، ساختمان و ویژگی‌های فرانش متنی بندها مورد توجه است و در پی یافتن پاسخی برای این پرسش‌ها هستیم: انواع آغازگر کدامند و توزیع آنها در متن داستان به چه ترتیب است؟ میزان وقوع آغازگر مرکب در متن داستان به چه صورت است؟ میزان وقوع آغازگر متنی^۵، در آغازگرهای مرکب به چه میزان است؟ میزان وقوع عوامل و ابزارهای انسجام دستوری در داستان، چگونه است؟

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش، به معرفی برخی از مهم‌ترین پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه در زبان فارسی می‌پردازیم:

¹theme

²rtheme

³multiple theme

⁴grammatical cohesion

⁵textual theme

نبوی (۱۳۷۳). در بررسی شعر، از دستور نظام‌مند هلیدی استفاده کرده و این نظام دستوری را دستور سازگانی نامیده است. وی پس از بررسی فرانش بینافردی و متنی در شعر، به این نتیجه دست یافته است عناصر شعری صرفاً از نوع بیانی نیستند، بلکه عناصری گفتمانی و بافتاری نیز هستند.

خان‌جان (۱۳۷۹) که مقاله‌ای است با عنوان دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی و مفهوم نشان‌داری در ساخت متنی زبان این پرسش را مطرح می‌کند که آیا معیار دو گانه تطبیق (مبتدا/ اطلاع کهنه) و (خبر/ اطلاع نو) می‌تواند به شکلی که هلیدی ادعا کرده، در تشخیص بندهای بی‌نشان از نشان‌دار، اعتبار جهانی داشته باشد، سپس به این پرسش، پاسخ منفی داده و گفته است ترتیب آرایش سازه‌ای نمی‌تواند ملاک تحلیل نشان‌داری در ساختار متن باشد و از آنجا که در زبان فارسی، می‌توان فاعل را حذف کرد، معیار بسامد وقوع در تشخیص بندهای بی‌نشان، توجیه‌پذیر نیست، نتایج نشان داد که نشان‌داری در ساخت زبان، مفهومی زبان ویژه است.

ذوقدار مقدم (۱۳۸۱) هشت نمای زبان فارسی را که در ساختار مبتدا-خبری یا همان فرانش متنی قرار می‌گیرند، شامل «خب، پس، اما، ولی، حالا، بعد، و...»، توصیف و تحلیل کرده و نشان داده است که «پس»، به معنای استنتاج، «اما، ولی» برای آشکار کردن وجود تقابل میان بخش‌هایی از متن و گفتمان، و نقش‌نماهای «بعد، آن وقت» برای پیوند افزایشی در متن به کار می‌روند.

امامی (۱۳۸۵) امکان ارزیابی متن‌های ترجمه شده بر پایه یک نظریه تحلیل گفتمان را بررسی کرده است. در این پژوهش، سه ترجمه فارسی و سه ترجمه انگلیسی داستان بلند شازده کوچولو، اثر آنتوان دوسنت اگزوپری، بررسی شده است و تغییرهای صورت گرفته در ترجمه‌ها در سطح تمام اجزای فرانش‌های میان‌فردی و متنی، همچنین عناصر انسجامی و نیز در سطح فرانش‌های منطقی و تجربی تجزیه و تحلیل شده است.

دستجردی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «توصیفی از گفتار دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی: فرانش متنی» به بررسی گفتار دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی پرداخته است. داده‌های این پژوهش از واژگان پایه در کودکان فارسی‌زبان در پایه اول ابتدایی که از طریق بیان چهارده داستان مصور، بر روی ۲۰ کودک فارسی زبان استخراج شده است. برخی نتایج این پژوهش عبارتند از: حذف^۱ ضمیر فاعلی در گونه گفتاری کودکان تمایل غالب

¹ellipsis

بي‌نشان است که فراواني آن در حدود ۵۵ درصد است. آغازگر متني در ۹۸ درصد از آغازگرهاي مرکب به کار رفته است، و ۹۰ درصد بندهاي گونه گفتاري کودکان، ساده و ۱۰ درصد بقيه، مرکب است.

حاج عيدي و رضويان (۱۳۹۷) با استفاده از نظريه تکامل يافته انسجام هليدي و حسن (۱۹۸۵) در زبان شناسي نقش گرا، به تحليل انسجام در داستان کوتاه عدل، اثر صادق چوبک پرداخته است. در پژوهش مذکور نحوه کاربرد عناصر انسجامي در متن داستان بررسي و ميزان کاربرد هريک از عناصر انسجام نيز مقايسه شده است. نتايج نشان داده است که در داستان کوتاه عدل، انسجام دستوري به مراتب پيش از انسجام واژگاني به کار رفته و غالب نمونه هاي انسجام دستوري مربوط به ارجاع شخصي است. نتايج اين پژوهش، بسامد بالاي عناصر انسجامي دستوري را نسبت به عناصر انسجامي واژگاني در متون ادبي داستاني تأييد مي کند. کاربرد واو عطف بين دو بند که در الگوي هليدي، ادات ربط افزايشي ناميده مي شود، در نثر چوبک از بسامد بالايي برخوردار است.

۳. چارچوب نظري پژوهش

دستور نقشگراي نظام مند هليدي (هليدي و متيسن، ۲۰۱۴) يک نظريه کل گرا^۱ است؛ بدین صورت که مقوله هاي زباني با توجه به روابطي که در آن قرار مي گيرند تعريف مي شوند. به بيان ديگر ارزش هر مقوله زباني را سازمان بندي دروني و بافتي که در آن قرار گرفته تعيين مي کند. اين دستور يکپارچه و مبتني بر کل گرایی، چارچوبي است براي توصيف جامع زبان هاي مختلف در بافت کاربرديشان. دستور نقشگراي نظام مند دنباله سنت نقشگرایی اروپايي است و بر پايه 'نظريه نظام-ساخت'^۲ فرث^۳ و مکتب پراگ و مفاهيمي چون آغازگر و پايان بخش و ابزارهاي انسجام بنا نهاده شده است. براساس اين دستور جنبه هاي مختلف تجربيات انسان بوسيله سه فرانش تجربی، بينافردی و متنی باز نمود زبانی می یابد. موضوع سخن در حوزه فرانش تجربی قرار می گیرد، مشارکان سخن در فرانش بينافردی و شیوه بيان در فرانش متني مطرح می شوند.

¹holistic

²system-structure theory

³J. R. Firth

۱-۳. فرانش متن در دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی

فرانش متن یکی از سه فرانش اصلی در دستور نقش‌گرای نظام‌مند است. دو فرانش دیگر از طریق این فرانش و جریان اطلاعات در بافت است که می‌توانند معانی تجربی و بینافردی را ارائه کنند. فرانش متن با تخصیص متنیت به معانی تجربی و بینافردی پردازش و درک معنی را برای مخاطب فراهم می‌کند. در توصیف‌های زبانی، فرانش متن چندین نظام معنایی و واژگانی - دستوری را در برمی‌گیرد: مواردی نظیر آغازگر، ساخت اطلاعی، ربط، جایگزینی^۱، حذف، ارجاع^۲، و انسجام (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴).

۱-۱-۳. آغازگر و انواع آن

بر اساس هلیدی و متیسن (۲۰۱۴) آغازگر نقطه عزیمت پیام و گوینده/نویسنده محور است. در زبان فارسی می‌توان گفت که آغازگر هر متن در واقع، اولین گروه یا عبارت در بند و نماینده دست راستی‌ترین سازه است و در صورتی که مشارک (فاعل، مفعول، عنصر پیشاینده) یا فعل اصلی و یا افزوده حاشیه‌ای باشد، این عناصر هر سه در فرانش تجربی متن ایفای نقش می‌کنند و آغازگر موضوعی^۳ نامیده می‌شوند. اگر در جایگاه آغازگر، سازه‌های مربوط به فرانش بینافردی مثل عناصر وجهی «باید» و «شاید»، عبارت ندایی «ای خدا»، کلمه پرسشی «آیا» و افزوده‌های وجهی مثل «حتماً»، به نظر منیا سازه‌های مربوط به فرانش متن مثل «کلمات ربط همپایه و ناهمپایه» و مانند آن، قبل از سازه‌های مربوط به فرانش تجربی قرار گیرد، آن سازه‌ها به همراه سازه فرانش تجربی، «آغازگر مرکب» را شکل می‌دهند. به منظور روشن شدن مطلب و همچنین آشنایی خواننده با شیوه تحلیل در این پژوهش، سازه‌های تشکیل‌دهنده آغازگرهای تجربی، بینافردی، و متنی با نمونه‌هایی مستخرج از پیکره منتخب پژوهش حاضر (داستان/خلاف حساب) در زیر آمده است:

الف) آغازگر تجربی: ترتیب بی‌نشان کلمات در جمله خبری ساده در زبان فارسی فاعل - مفعول - فعل است. از آنجایی که فارسی زبانی «ضمیرانداز»^۴ است و شناسه فعل، نشان‌دهنده فاعل محذوف است، فعل نمی‌تواند آغازگر در نظر گرفته شود، به استثنای وقتی که فاعل به

¹substitution

²reference

³topical theme

⁴pro-drop

صورت آشکار، بعد از آن در بند حضور یابد که در این صورت، فعل آغازگر نشان‌دار محسوب می‌شود. عنصر حاشیه‌ای در فارسی قیده‌های زمان و مکان، گستره، شیوه، علت و احتمال را در بر می‌گیرد. نمونه‌هایی از هر گروه به شرح زیر است:

آغازگر فاعلی محذوف: *آقای بیجاری قیافه‌اش گرفته بود* (آقای بیجاری فاعل محذوف است که با توجه به بافت قابل بازیابی است).

آغازگر فاعلی غیر محذوف: *احمد علی خان پشت میز نشسته بود* (احمد علی خان آغازگر فاعلی غیر محذوف است).

آغازگر مفعولی: *زانوهایش را توی بغلش جمع کرده بود* (زانوهایش، آغازگر مفعولی) آغازگر پیشانید شده.

آغازگر حاشیه‌ای: *حالا، آرزوی تازه‌ای در سینه‌اش زبانه می‌کشید* (حالا، آغازگر حاشیه‌ای). آغازگر بینافردی: همانطور که بیان شد آغازگر بینافردی به همراه آغازگر تجربی، آغازگر مرکب را تشکیل می‌دهند و شامل آغازگر ندایی، افزوده و جهی، و عنصر ساختاری می‌شود، مانند:

خانم! خبر بد رو که این طور به آدم نمی‌دن (خانم: آغازگر ندایی).

افزوده و جهی ممکن است به زمان، جهت، و قطعیت وقوع فعل ارجاع دهد.

اقلاً نمی‌توانست با دقت کار خود را انجام دهد (اقلاً: افزوده و جهی).

عنصر جهی: 'باید و شاید' در ابتدای بند، عنصر و جهی در نظر گرفته می‌شود: *باید ديفتري گرفته باشه* (باید: عنصر و جهی).

عنصر ساختاری: در مواردی که 'آیا' ابتدای جمله حضور دارد، آغازگر بینافردی در نظر گرفته می‌شود. *آیا این روزنامه فروش هم در این آرزو به سر می‌برد.*

ب) **آغازگر متنی:** گروه دیگری از کلمات که می‌توانند در آغاز بند قرار گیرند و در کنار آغازگر تجربی، آغازگر مرکب را شکل دهند آغازگرهای متنی هستند. این عناصر ممکن است یکی از این نقش‌ها را ایفا کنند:

تداومی: حرکت در کلام، تغییر موضوع سخن توسط گوینده را نشان می‌دهد، مانند «خوب، آه، ...»: «خوب، پس لابد خطر گذشته.

حرف ربط: بندهای همپایه یا نا همپایه را از لحاظ ساختاری به هم ربط می‌دهد، مانند 'و'، اما، پس؛ و باز احمد علی‌خان ماند و افکار اضطراب‌آورش.

افزودهٔ ربطی: گروه‌های قیدی یا عبارت حرف اضافه‌ای که بند را به متن بعد از آن پیوند می‌دهند و از لحاظ معنایی، تقریباً با حروف ربط برابرند. مانند «اولاً، دوماً، همانطور که گفتم».

۲-۳. انسجام

انسجام مفهومی معنایی است که به روابط معنایی موجود در متن دلالت می‌کند. هلیدی و حسن (۱۹۷۶) همهٔ عوامل واژگانی-دستوری را که، بدون ایجاد هر نوع ساختار دستوری، بیانگر رابطه‌ای در متن هستند عوامل انسجام می‌نامد. به اعتقاد هلیدی و حسن انسجام متن، آن روابط معنایی را شامل می‌شود که با آنها هر قطعه‌ای از گفتار و نوشتار، می‌تواند به عنوان یک متن ایفای نقش کند.

۳-۲-۱. انسجام دستوری

انسجام دستوری متن سه شکل عمده دارد: ارجاع، جانشینی، و حذف

۱. ارجاع: منظور از ارجاع، ویژگی پاره‌ای کلمات است که درک و تفسیر معنای آنها، بدون رجوع به عناصر دیگر ممکن نیست، در واقع یک کلمه زمینه را برای فهم کلمهٔ دیگر فراهم می‌کند. با توجه به جایگاه کلمهٔ مرجع، دو نوع ارجاع ممکن است در متن به وجود آید: ارجاع متنی، ارجاع موقعیتی.

الف) ارجاع متنی: در ارجاع متنی، مرجع درون متن قرار دارد و انسجام متن و پیوستگی مطالب را موجب می‌شود. مانند: احمد علی‌خان هنوز کارش را شروع نکرده بود که مهار فکرش در رفت. برای درک معنای ضمیر 'ش' باید به اسم خاص قبل از آن (احمد علی‌خان) مراجعه کرد. ارجاع متنی دو نوع است: ارجاع به ما قبل^۱ و ارجاع به ما بعد^۲.

ارجاع به ما قبل: در این نوع ارجاع، مرجع ضمیر، قبل از ضمیر قرار دارد. مانند: احمد علی‌خان هنوز کارش را شروع نکرده بود که مهار فکرش در رفت.

ارجاع به ما بعد: در این حالت، مرجع ضمیر بعد از ضمیر قرار می‌گیرد و برای فهم منظور نویسنده، باید به ادامهٔ متن مراجعه کرد.

^۱anaphora

^۲cataphora

۲. جانشینی: این نوع انسجام متن وقتی به وجود می‌آید که یک کلمه یا یک اصطلاح، جانشین عنصر زبانی دیگری شود. جانشینی می‌تواند به اشکال مختلف صورت گیرد:

الف) جانشینی جمله‌ای: ضمیر جانشین یک جمله می‌شود.

الف) جانشین موضوعی/بندی: یک کلمه جانشین یک پاراگراف یا موضوع کامل می‌شود و به انسجام متن کمک می‌کند. مانند: خوشبختی رفیق بیمارش / این بود که جوان بود و زن نداشت و بچه‌اش مرخص نشده بود که او را / این طور ناراحت کند. 'این طور' جانشین تمام شرح ناراحتی و اضطراب شده است.

ب) جانشینی کلماتی که برای پاسخ به کار می‌روند به جای کل جمله: فردا می‌آیی؟ بله.

۳. حذف به معنای نیابردن کلمه یا بخشی از جمله، به گونه‌ای که بتوانیم از لحاظ معنایی وجود آن را دریابیم. حذف‌های مرتبط با انسجام متن دو نوعند: الف) حذف به قرینه لفظی، ب) حذف به قرینه معنایی

الف) حذف به قرینه لفظی: وقتی قرار باشد کلمه یا گروهی از کلمات در دو یا چند جمله پیاپی بیایند، معمولاً فقط یک‌بار آن را می‌آورند و به قرینه از تکرار آن در جمله‌های دیگر خودداری می‌کنند. حذف به قرینه لفظی به صورت‌های زیر به کار می‌رود:

حذف نهاد به قرینه شناسه، در صورتی که ابهام ایجاد نکند. مثل: روزهای دیگر وقتی وارد تالار می‌شد. (نهاد آقای بیجاری است که به قرینه شناسه سوم شخص مفرد، یعنی تکواژ صفر، حذف شده است.)

حذف نهاد/مفعول از یک جمله به قرینه نهاد یا مفعول جمله دیگر. مثل: راستی/او چقدر درهم فرو رفته بود، (او) چقدر لاغر و شکسته شده بود.

حذف نهاد/مفعول در جمله پیرو یا همپایه، به قرینه نهاد/مفعول جمله پایه. مثل: روزهای دیگر/او هم سایه‌ای بود که از میان میزها تند می‌گذشت. (نهاد جمله دوم به قرینه نهاد جمله اول حذف شده)

حذف فعل به قرینه وجود آن در یکی از جمله‌های همپایه و متوالی. مثل: پسرش، نه دیشب غذا خورده بود نه دیروز (غذا خورده بود)

حذف مضاف الیه یا صفت در دو گروه اسمی همپایه

گاه نیز حذف براساس عرف صورت می‌گیرد. مثل: /میدوارم (من امیدوار هستم)

۴. تحلیل داده‌ها

برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش ابتدا تمامی بندهای داستان/اختلاف حساب نوشته جلال آل احمد بررسی و انواع آغازگر و عوامل انسجام دستوری بر اساس مطالب مطرح در بخش پیشین در آن شناسایی، استخراج و طبقه‌بندی شد.

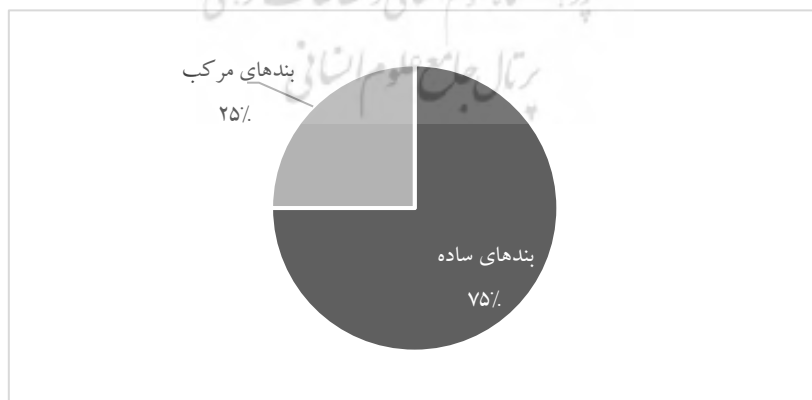
۴-۱. توزیع انواع بندها

در قدم نخست بررسی بندهای داستان به ساده و مرکب مشخص گردید که نتایج آن در جدول ۴-۱ آمده است.

جدول ۱. فراوانی انواع بندهای تحلیل شده

عنوان	تعداد	فراوانی
بندهای تحلیل شده	۱۱۲۷	۱۰۰٪
بندهای ساده	۸۳۴	۷۵٪
بندهای مرکب	۲۹۳	۲۵٪

همان‌طور که در جدول بالا می‌بینیم، تنها ۲۵ درصد از کل بندهای تحلیل شده، از نوع مرکبند و بندهای ساده ۷۵ درصد از کل بندها را شامل می‌شود. به عبارت دیگر، نسبت بندهای ساده به مرکب، ۳ به ۱ است. در نمودار ۴-۱ تفاوت صوری کاربرد بندهای ساده و مرکب واضح‌تر دیده می‌شود.

نمودار ۱. فراوانی توزیع بندهای ساده و مرکب

۴-۲. آغازگر

جدول ۲ نشان می‌دهد که تعداد آغازگرهای ساده و مرکب بسیار به هم نزدیکند و به نسبت تقریباً برابر در متن توزیع شده‌اند.

جدول ۲. فراوانی آغازگرهای ساده و مرکب

عنوان	تعداد	فراوانی
کل آغازگرها	۱۲۲۷	۱۰۰٪
آغازگرهای ساده	۶۳۹	۵۳٪
آغازگرهای مرکب	۵۸۸	۴۷٪

جدول ۳ و نمودار ۱ باینگر این نکته هستند که آغازگرهای متنی در ۹۳ درصد از آغازگرهای مرکب حضور دارند. مثل: و باز احمد علی خان ماند و افکار مغشوشش (و: حرف ربط، آغازگر متنی).

جدول ۳. فراوانی آغازگرهای متنی در آغازگرهای مرکب

عنوان	تعداد	فراوانی
آغازگرهای مرکب	۵۸۸	۱۰۰٪
آغازگر مرکب دارای آغازگر متنی	۵۴۸	۹۳٪
آغازگر مرکب بدون آغازگر متنی	۴۰	۷٪

نمودار ۲. فراوانی آغازگرهای متنی در آغازگرهای مرکب

با توجه به ضمیرانداز بودن زبان فارسی انتظار داریم که بسامد وقوع آغازگر فاعلی محذوف در متن داستان، بالا باشد، که تحلیل داده‌ها نیز این مطلب را تأیید می‌کند.

جدول ۴. توزیع آغازگرهای فاعلی محذوف

عنوان	تعداد	فراوانی
آغازگرهای ساده	۶۳۹	۱۰۰٪
آغازگرهای فاعلی محذوف ساده	۲۰۰	۳۱٪
آغازگرهای مرکب	۵۸۸	۱۰۰٪
آغازگرهای مرکب شامل آغازگر فاعلی محذوف	۲۵۵	۴۳٪

نمودار ۳. فراوانی آغازگرهای ساده فاعلی محذوف

نمودار ۴. فراواني آغازگرهاي مركب فاعلي محذوف

۳-۴. انسجام دستوري

همان گونه که گفته شد، ارجاع با استفاده از ضمائر، يکي از ابزارهاي اصلي نويسنده براي ايجاد انسجام در متن است. تمام ارجاعهاي به کار رفته در داستان/اختلاف حساب از نوع ارجاع به ماقبل است و پيش ترين ضمايري که براي اين منظور به کار رفته، ضمائر سوم شخص است.

جدول ۵. توزيع ارجاعهاي ماقبل

عنوان	تعداد	فراواني
کل ارجاعها	۶۵۶	۱۰۰٪
شخصي متصل	۳۴۲	۵۲٪
شخصي منفصل	۱۹۲	۲۹٪
غير شخصي	۱۲۲	۱۸٪

نمودار ۵. فراواني ارجاعهاي ماقبل: ضمائر شخصي متصل و منفصل و غير شخصي

با توجه به درصد بالاي وقوع آغازگر فاعلي محذوف قابل پيش بيني است که حذف نهاد به قرينه شناسه، درصد بالايي از حذف را به خود اختصاص مي دهد.

جدول ۶. انواع حذف

عنوان	تعداد	فراوانی
تمام موارد حذف	۶۱۵	۱۰۰٪
حذف نهاد به قرینه شناسه	۳۷۶	۶۱٪
حذف نهاد/مفعول یک جمله به قرینه نهاد/مفعول جمله دیگر	۱۱۹	۲۰٪
حذف نهاد/مفعول در جمله پیرو به قرینه نهاد/مفعول جمله پایه	۱۰۶	۱۷٪
حذف فعل به قرینه وجود آن در یکی از جمله‌های همپایه و متوالی	۱۲	۲٪
حذف بر اساس عرف	۱	۰٪

نمودار ۶. انواع حذف

جانشینی یکی از ابزارهای انسجام است که به نظر می‌رسد نویسنده در این داستان برای ایجاد انسجام، بهره کمتری، از آن برده است (میزان استفاده از جانشینی نسبت به حذف و ارجاع، بسیار کمتر است).

جدول ۷. انواع جانشيني

عنوان	تعداد
جانشيني جمله‌اي	۳
جانشيني موضوعي	۵۸
جانشيني کلمات پاسخ	۱

۵. نتیجه‌گیری

اکنون با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌ها در بخش قبل می‌توانیم به پرسش‌های اصلی این پژوهش پاسخ دهیم: درخصوص انواع آغازگر و میزان وقوع آنها در داستان/تخلاف حساب می‌توان گفت که نسبت وقوع بندهای مرکب به بندهای ساده ۱ به ۳ است. میزان استفاده از آغازگرهای ساده بسیار نزدیک به تعداد آغازگرهای مرکب است (۶۳۹ آغازگر ساده و ۵۸۸ آغازگر مرکب). ۹۳ درصد از آغازگرهای مرکب شامل آغازگر متنی هستند. ۳۱ درصد از آغازگرهای ساده، و ۴۳ درصد از آغازگرهای مرکب، فاعلی محذوفند. درخصوص عوامل انسجام، همان‌گونه که مشاهده شد ۸۱ درصد از کل ارجاع‌ها به وسیله ضمائر شخصی و تقریباً ۱۸ درصد از ارجاع‌ها از طریق ضمائر غیرشخصی انجام شده است. با توجه به ضمیرانداز بودن زبان فارسی، ۶۱ درصد از موارد حذف را حذف نهاد به قرینه شناسه به خود اختصاص می‌دهد، و ۳۶ درصد از حذف‌ها به وسیله حذف نهاد/مفعول به قرینه نهاد/مفعول جمله دیگر (جملات همپایه یا جملات پایه و پیرو) انجام می‌شود. در بخش جانشینی ۹۳ درصد از کل جانشینی‌ها، موضوعی هستند.

اختلاف کاربرد بندهای ساده به بندهای مرکب و بیشتر بودن آغازگرهای ساده در این داستان ممکن است به دلایل مختلفی داشته باشد: استفاده از آغازگرهای ساده و بندهای ساده می‌تواند به روانی و سادگی داستان کمک کند. آغازگرهای ساده معمولاً جملات کوتاه و روانی هستند که خواننده را به سمت داستان جذب می‌کنند. استفاده از بندهای ساده و آغازگرهای ساده می‌تواند به انسجام و پیوستگی داستان کمک کند. جملات ساده به خواننده احساس ارتباط و پیوند بین جملات را القا می‌کنند. بندهای ساده و آغازگرهای ساده ممکن است به خواننده اجازه

بدهد تا با تمرکز بیشتر به محتوای داستان فکر کند و از آن تعبیر کند. همچنین نویسنده ممکن است برای ایجاد تأثیرات خاص در داستان از آغازگرهای ساده و بندهای مرکب با نسبت مشخص استفاده کرده باشد.

یافته‌های پژوهش مؤید این نکته است که گرایش غالب در این داستان در کاربرد آغازگر ساده و بی نشان است، اما تعداد بالا و نزدیک آغازگرهای مرکب نیز نشان از مهارت نویسنده در کاربرد متنوع آغازگرها دارد. بررسی ۱۱۲۷ بند ساده و مرکب در پیکره پژوهش نشان می‌دهد که به طور کلی تقسیمات مطرح درخصوص آغازگر در دستور نقش‌گرای نظام‌مند هالیدی، بر زبان فارسی و متون داستانی قابل انطباق است. به عبارت دیگر، تقسیم آغازگرها به ساده و مرکب در بندهای تحلیل شده قابل تعمیم است. در آغازگرهای مرکب، با توجه به نمونه‌های به کار رفته در داستان، توجیه می‌شود. بنابراین، به طور کلی، موارد نقض فاحشی که موجب تضعیف توانایی توصیفی و تبیینی دستور نظام‌مند شود در پیکره یافت نشد و توانایی این نظریه در تحلیل متون داستانی زبان فارسی تأیید می‌شود.

منابع فارسی

- آل‌احمد، جلال. (۱۳۷۶). سه تار (سیزده داستان کوتاه). تهران: انتشارات فردوس
- امامی، محمد (۱۳۸۵). بررسی امکان ارزیابی متون ترجمه شده بر پایه یک نظریه تحلیل گفتمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- حاج عیدی، حوا و رضویان، حسین. (۱۳۹۷). "عوامل انسجام در داستان عدل صادق چوبک. مطالعات زبانی و بلاغی. دوره ۹، شماره ۱۸، ۶۹-۹۴.
- خان‌جان، علیرضا (۱۳۷۹). "دستور نقش‌گرای نظام‌مند هالیدی و مفهوم نشان‌داری در ساخت متنی زبان". مجموعه مقاله‌های پنجمین کنفرانس زبان‌شناسی. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- دستجردی کاظمی، مهدی (۱۳۹۰). توصیفی از گفتار دانش آموزان پایه اول ابتدایی در نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هالیدی: فرانقش متنی. زبان پژوهی. دوره ۳، شماره ۵، ۹۳-۱۳۱
- ذوق‌دار مقدم، رضا (۱۳۸۱). نقش‌نماهای گفتمان و کارکرد آن‌ها در زبان فارسی معاصر. رساله دکتری زبان‌شناسی. دانشگاه اصفهان.

- لطفی‌پور ساعدی، کاظم (۱۳۷۱). *درآمدی بر اصول و روش ترجمه*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- نبوی، محمد (۱۳۷۳). *از زبان تا شعر: یک ره‌یافت زبان‌شناختی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

References

- Al-e Ahmad, J. (1997). *Setar (Thirteen Short Stories)*. Tehran: Ferdows Publications. [in Persian]
- Dastjerdi, K. (2011). A Description of First Graders' Speech in the Framework of Halliday's Systemic Functional Grammar: Textual Metafunction. *Language Research*, 3(5), 93-131. [in Persian]
- Emami, M. (2006). *Investigating the Possibility of Evaluating Translated Texts Based on a Discourse Analysis Theory*. Master's thesis in Linguistics. Institute for Humanities and Cultural Studies). [in Persian]
- Haj Eidi, H., & Razavian, H. (2019). Cohesive factors in Chubak's Short Story: Adl. *Journal of Linguistics and Rhetorical Studies*. 9 (18). 69-94 [in Persian]
- Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Halliday, M.A.K. & Ruqaiya Hasan. (1985). *Language, context, and text: A social-semiotic perspective*. Victoria: Deakin University Press.
- Halliday, M.A.K. (1973). *Explorations in the Functions of Language*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. (1985). *An introduction to functional grammar*. London: Arnold.
- Halliday; M.A.K. & Christian Matthiessen. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar* (4th ed.). Routledge.
- Khanjan, A. (2001). Halliday's Systemic Functional Grammar and the Concept of Markedness in Textual Structure of Language. In *proceedings of the Fifth Linguistics Conference*. Tehran: Allameh Tabataba'i University. [in Persian]
- Lotfipour Saedi, K. (1992). *An Introduction to the Principles and Methods of Translation*. Tehran: Iran University Press. [in Persian]
- Matthiessen, C. & Halliday, M. (1997). *Systemic Functional Grammar: A First Step into the Theory*. London: Penguin.
- Matthiessen, Christian, Kazuhiro Teruya and Marvin Lam (2010). *Key Terms in Systemic Functional Linguistics*. Continuum International Publishing Group.

- Nabavi, Mohammad (1994). *From Language to Poetry: A Linguistic Approach*. Master's Thesis. Institute for Humanities and Cultural Studies. [in Persian]
- Zoghdaar Moghadam, R. (2002). *Discourse Markers and Their Functions in Contemporary Persian*. PhD Dissertation in Linguistics. University of Isfahan. [in Persian]

